

Laika skaitīšana Latvijas teritorijā: 1899–1923

Counting of Time in the Territory of Latvia: 1899–1923

Ilgonis Vilks

LU Zinātņu un tehnikas vēstures muzejs
Raiņa bulv. 19, Rīga, LV-1586
E-pasts: ilgonis.vilks@lu.lv

Šī raksta mērķis ir sniegt plašāku informāciju par laika skaitīšanu Latvijas teritorijā 1899.–1923. gadā. Informācija var būt noderīga vēsturniekiem, jo laika skaitīšanas izmaiņas attiecīgajā teritorijā un laika posmā ir maz pētītas, zinātniskajā literatūrā izdevās atrast tikai divas īsas publikācijas [1, 7], kas tieši attiecas uz aplūkoto tematu. Galvenā pētījuma metode bija periodikas caurskatīšana, jo aktuālās laika skaitīšanas izmaiņas pirmkārt atspoguļojas tālaika avīzēs, žurnālos un kalendāros. Speciālajā literatūrā bieži var sastapt apgalvojumu, ka pāreja uz kalendāra jauno stilu un joslu laiku Latvijā noslēdzās 1919. gadā [2, 3]. Kā redzēsim tālāk, attiecībā uz jaunā stila ieviešanu tas nav pilnīgi precīzi.

Atslēgvārdi: laika skaitīšana, kalendārs, jaunais stils, joslu laiks, vasaras laiks, Pēterburgas laiks.

Jaunā stila ieviešana

Laika skaitīšanā jānošķir divas lietas – kā tiek skaitīti datumi (kalendārs) un kā tiek skaitītas stundas (pulksteņa laiks). Pirmkārt aplūkosim kalendāra izmaiņas. Kopš 1795. gadā Kurzemi un Latgali pievienoja Krievijas Impērijai, visā Latvijas teritorijā bija spēkā Jūlija kalendārs jeb vecais stils. No 1900. gada 1. marta starpība ar Gregora kalendāru jeb jauno stilu, ko lietoja Rietumeiropā, sasniedza 13 dienas. Kalendāra lietošanas atšķirībām ir vēsturiski iemesli, kas saistīti ar reliģiju. Krievijas Impērijas vadošā reliģija bija pareizticība, bet jauno stilu vispirms pieņēma katoļu, pēc tam protestantu zemēs.

Jautājums par jaunā stila ieviešanu Krievijā cilāts vairākkārt, jau 1910. gadā Krievijas Valsts padome apsprieda likumprojektu par jaunā stila ieviešanu. Bija paredzēts, ka 13 dienu starpību pakāpeniski likvidētu viena gada laikā [4]. Tas gan būtu ļoti neērti vēsturniekiem, kam nepieciešams pārrēķināt datumus no vecā uz jauno stilu. Taču likumprojekts netika pieņemts, jo Krievijas Pareizticīgo baznīcas Sinode krasī izteicās pret jaunā stila ieviešanu [5]. 1913. gada nogalē laikraksts “Dzimtenes Vēstnesis” rakstīja: “Kamēr mums šovakar zvani iezvana Ziemassvētkus, citur, pēc jaunākā laika rēķina, nosvinēta jau Jaungada diena un pat Zvaigznes diena. Viņi tos pārlaiduši, mēs tikai iesākam.” [6] Daudzos tajā laikā Latvijā izdotajos kalendāros datumi doti pēc abiem stiliem, pirmkārt vecais, tad jaunais stils.

Pāreja uz jauno stilu Latvijas teritorijā sākās Pirmā pasaules kara laikā līdz ar Vācijas armijas ienākšanu Kurzemē un Zemgalē. Vācu okupētajā teritorijā jaunais

stils tika ieviests ar Oberosta virspavēlnieka ģenerāļa Paula Hindenburga (*Paul von Hindenburg*) pavēli 1915. gada 21. maijā (jaunais stils) [7]. No 1915. gada beigām līdz 1917. gada septembrim frontes līnija bija relatīvi nemainīga. Krievijas armijas kontrolētājā pusē Vidzemē un Latgalē saglabājās vecais stils. Kad 1917. gadā vācu armija ienāca Rīgā, ar ģenerāļa Oskara fon Hutjē (*Oskar von Hutier*) pavēli no 5. septembra ieviesa jauno stilu [7], “22. augusts kļuva par 4. septembri”. Viens no veidiem, kā izziņoja pāreju, bija sludinājumi uz ielu stūriem. Pēc tam jaunais stils Rīgā palika spēkā arī pie nākamajām valdībām [8].

1917. gada beigās Latvijas teritorijas neokupētā daļa Vidzemē (Cēsu, Valkas un Valmieras apriņķis) un Latgalē (Daugavpils, Ludzas un Rēzeknes apriņķis), kā arī daļa Ilūkstes apriņķa nonāca Iskolata pārraudzībā. KPFSR Tautas Komisāru Padome 1918. gada 26. janvārī izdeva dekrētu par pāreju uz jauno stilu, 1. februāra vietā pēc vecā stila skaitīja 14. februāri pēc jaunā stila. Atbilstoši dekrētam Vidzemes apriņķos Iskolats izdeva rīkojumus pēc jaunā stila [9, 10]. Par minētajiem Latgales apriņķiem autoram nav konkrētu ziņu, taču arī uz to kā KPFSR teritoriju attiecās minētais dekrēts. 1918. gada februāra beigās Vācijas armija ieņēma atlikušo Latvijas teritoriju, nostiprinot jaunā stila lietošanu. Pāreja notika salīdzinoši veikli: “Uztraukuma pilnajās dienās pāreja no vecā uz jauno stilu un 13 kalendāra dienu zaudēšana nekādus sarežģījumus neradīja.” [7]

Formāli pāreja uz jauno stilu Latvijas teritorijā sākās 1915. gada 21. maijā un noslēdzās 1918. gada 14. februārī (datumi pēc jaunā stila). Taču praksē pāreja vēl turpinājās. Piemēram, 1918. gada vasarā Latviešu izglītības biedrība Jāņus Rīgā svinēja pēc vecā stila 7. jūlijā [11]. Aplūkojot nejaušu Latvijā izdotu 1916.–1923. gada kalendāru izlasi (17 kalendāri), redzams, ka pāreja uz jauno stilu notika pakāpeniski. 1916. un 1917. gada kalendāros vēl lietots vecais stils. 1918.–1923. gada kalendāros datumi doti paralēli pēc jaunā stila un vecā stila, dažos 1922., 1923. gada kalendāros – tikai pēc jaunā stila. Jāņem vērā, ka kalendārus sagatavoja izdošanai iepriekšējā gadā.

Saimnieciskajā dzīvē svarīgas bija tirgus dienas (gadatirgi), kas notika vairākus desmitus reižu gadā pēc noteikta saraksta. Kalendāra maiņa radīja ilgstošu jucekli, kas turpinājās līdz pat 1920. gadam. 1918. gadā izdotajā “Latvju tautas kalendārā 1919. gadam” Vidzemes tirgus dienu datumi doti vēl pēc vecā stila, “jo lauciniekiem parocīgāks līdzšinējais dalījums” [12]. 1919. gadā “Baltijas Vēstnesis” raksta, ka “lauku tirgi jānotur pēc jaunā kalendāra, kur svētku diena krīt svarā, bet pēc vecā kalendāra, kur saimnieciskie apstākļi to prasa” [13]. Tajā pašā gadā “Latvijas Sargs” sūdzas, ka “ar jaunā kalendāra ieviešanu Vidzemē pilnīgi sajukuši gadatirgi. Lielāko daļu lauku gadatirgu notur pēc vecā kalendāra, bet dažos apvidos pēc abiem” [14]. Kārtību ieviesa 1920. gadā “Valdības Vēstnesī” publicētie paziņojumi. Viens no tiem noteica, ka “paredzētos gadatirgus uz muižu zemes noturēs tikai pēc jaunā stila, un tos nepieļaus noturēt pēc vecajiem datumiem” [15].

1919. gada oktobrī “Baltijas Vēstnesis” rakstīja: “Sakarā ar laika skaitīšanu pēc vecā un pēc jaunā stila dažkārt norisinājas, sevišķi uz laukiem, pārpratumi. Līdz ar to paceļas jautājums, kāds īsteni ir mūsu obligatoriskais likumīgais laiks? [...] Formāli Latvijas Pagaidu valdība ģenerāļa Hutjē pavēli nav apstiprinājusi, kaut gan citādi, ja ne visus, tad ļoti daudzus okupācijas laikmeta rīkojumus atcēlusi.” [16] Autors izskatīja Latvijas Pagaidu valdības rīkojumus par laika posmu no 1918. gada

18. novembra līdz 1920. gada 31. martam. Starp tiem rīkojuma par pāreju uz jauno stilu nav. Ir likums par Krievijas līdz 1917. gada 24. oktobrim izdoto likumu atstāšanu spēkā, ja tie nav atcelti vai nav pretrunā ar politikas nostādņēm. Taču tas neattiecas uz šo gadījumu, jo pāreja uz jauno stilu Krievijā notika nākamajā – 1918. – gadā. Tāpat vienkārši ir akceptēta situācija *de facto* bez *de jure*. Vienīgais likums, kas netieši attiecas uz jauno stilu, ir 1920. gada 21. janvārī Latvijas Tautas padomes pieņemtais likums par valdības un pašvaldības iestādēs svinamām dienām. Tajā teikts, ka tradicionālās svinamās dienas, piemēram, Jāņi un Ziemassvētki, ir noteiktas pēc jaunā kalendāra [17].

Svarīgs datums bija Jurģu diena, ar kuru sākās jauns saimniecības gads. 1920. gada pavasarī Iekšlietu ministrija “Valdības Vēstnesī” skaidroja, ka Latvijā ieviests jaunais stils un Jurģu diena ir 23. aprīlis pēc jaunā kalendāra [18]. Taču jau 1922. gadā par to nācās atgādināt: “lai novērstu pārpratumus par Jurģu dienas noturēšanu, Iekšlietu ministrijas Pašvaldības departaments atgādina par rīkojumu, kas publicēts “Valdības Vēstnesī” 1920. gadā” [19]. Var secināt, ka praktiskā pāreja uz jauno stilu notika 1919. gadā, pakāpeniski beidzoties karadarbībai Latvijas teritorijā. Taču tā turpinājās 1920. gadā un vecā stila lietošanas precedenti laicīgajā dzīvē bija sastopami vēl arī 1922. gadā.

Noslēdzot apskatu par kalendāra izmaiņām, vērts pieminēt, ka 20. gs. 30. gados tika apsvērta jauna kalendāra reforma. 1923. gadā Tautu Savienība kā labāko kalendāra reformas variantu izvēlējās Kotsvorta 13 mēnešu kalendāru [20]. Šajā kalendārā bija 13 mēneši pa 28 dienām. Katrs mēnesis sākās ar to pašu nedēļas dienu. Gada vidū starp jūniju un jūliju bija paredzēts ievietot papildu mēnesi “sol”. Reformas atbalstītāji apmeklēja dažādas valstis, arī Latviju. 1926. gadā vietējās avīzes rakstīja par jauno ideju: “Vairākas valsts iestādes atzinušas par vispieņemamāko ieviest 13 mēnešus, turpretī dažas privātas organizācijas (Tirgotāju savienība un citas) cēlušas pret to iebildumus.” [21] Par reformu vēl rakstīts Latvijas avīzēs 1929. gadā, bet, kā zinām, tā nav realizēta.

Pāreja uz joslu laiku

Turpmāk aplūkosim pulksteņa laika skaitīšanas izmaiņas Latvijas teritorijā 1899.–1923. gadā. 19. gadsimta nogalē Latvijas apdzīvotajās vietās tika lietots vietējais (saules) laiks, pēc kura pusdienlaiks iestājās tieši plkst. 12.00.00. Šo laiku rādīja publiskie un privātie pulksteņi. Latvijas teritorijas galējos austrumu–rietumu punktos pulksteņu rādījums atšķīrās par pusstundu. Saimnieciskajai darbībai kļūstot aktīvākai, radās vajadzība pēc vienota laika, īpaši dzelzceļa satiksmē, pasta un telegrāfa sakaros. Par šādu laiku Krievijas Impērijas rietumu daļā kļuva Pēterburgas jeb precīzāk – Pulkovas observatorijas laiks, kas bija priekšā Griničas jeb pasaules laikam (UT) par 2 stundām 1 minūti un 19 sekundēm [1]. Tas gandrīz sakrīt ar otrās joslas (Austrumeiropas) laiku, to apsteidzot tikai par 1 minūti un 19 sekundēm. Latviešu valodā izdotajās avīzēs no 1889. gada vai pat agrāk vilcienu saraksts dots pēc Pēterburgas laika, kas bija priekšā Rīgas vietējam laikam par nepilnām 25 minūtēm. Pasāzieriem tas bija jāņem vērā, lai nenokavētu vilcienu.

1898. gadā latviešu valodā izdotajās avīzēs parādījās ziņas, ka pilsētas Igaunijas teritorijā pāriet uz Pēterburgas laiku. Jurjevā (Tartu) un Veisenšteinā (Paidē) tas

notika 3. janvārī [22], Pērnāvā – 23. augustā [23], Vīlandē – septembrī [24], Tallinā 1899. gada 1. janvārī [25].

Līdz 1899. gadam dzīve Rīgā ritēja pēc vietējā (Rīgas meridiāna) laika. Galvenais laika rādītājs bija Rīgas Politehnikuma *F. Dencker* firmas pulkstenis, pēc kura vajadzēja līdzināties citiem Rīgas pulksteņiem [1]. Šo pulksteni kā galveno laikrādi min arī ģeogrāfs un ģeofiziķis Leonids Slaucītājs savā 1932. gada rakstā [26]. Turpat atrodama arī Politehnikuma pulksteņu fotogrāfija, kas uzņemta ne vēlāk par 1914. gadu. Attēlā redzami pulksteņi Latvijas Universitātes Astronomijas institūtā saglabājušies līdz mūsdienām.

*Attēls. “Rīgas Politehnikas laika dienesta ierīce” (L. Slaucītājs).
Plāksnītē uz lielākā pulksteņa rakstīts: *Peterburger Zeit* (Pēterburgas laiks).
Denckera pulkstenis atrodas pa labi*

Igaunijas piemēram sekoja apdzīvotās vietas Latvijas teritorijā, kā pirmā – Rīga, kur Pēterburgas laiku ieviesa 1899. gada 1. janvārī. Turklāt tas nenotika centralizēti pēc gubernas vadības rīkojuma, bet pēc pilsētas valdes iniciatīvas. “Baltijas Vēstnesis” 1898. gada 29. decembrī raksta: “Rīgas pilsētas valde mūsu avīzes šās dienas numurā izsludina, ka valdības iestādes, gubernatora kungs un mācību apgabala kuratora kungs Pēterburgas laika ieviešanai piekrituši un tādēļ atklātie pilsētas pulksteņi jaungada naktī pēc pulksten 11 [vakarā – aut. piez.] tapšot nokārtoti pēc Pēterburgas laika, t. i., viņu rādītāji 24 minūtes 48 sekundes tapšot bīdīti uz priekšu, tā ka torņu pulksteņi jauna gada sākumu pavēstīs pēc Pēterburgas laika. Saprotams, ka arī Rīgas iedzīvotāji savus pulksteņus nokārtos pēc Pēterburgas laika. Arī šejienes valdības iestādes, skolas un privātveikali turpmāki turēsies pie Pēterburgas laika.” [27]

Pāreja citās Latvijas teritorijas pilsētās notika pakāpeniski (1. tab.). Ne visi iedzīvotāji bija apmierināti ar izmaiņām, radās arī jukas, dažviet kalpi neticēja, ka

tāda laika skaitīšanas maiņa notikusi. Vai arī – mācītājs baznīcā iesāka sprediķi pēc jaunā laika, bet baznīcēni nokavēja, jo ieradās parastajā laikā [28].

I. tabula

Pāreja uz Pēterburgas laiku Latvijas teritorijā

Vieta	Datums, vecais stils	Avots
Jelgava	01.01.1899.	“Balss”, 1899, 13. janv.
Mazsalaca	15.01.1899.	“Baltijas Vēstnesis”, 1899, 8. febr.
Grobiņa	18.01.1899.	“Latviešu Avīzes”, 1899, 3. febr.
Valka	08.02.1899.	“Baltijas Vēstnesis”, 1899, 8. febr.
Liepāja	21.03.1899.	“Balss”, 1899, 21. apr.
Jaunjelgava	06.05.1899.	“Balss”, 1899, 19. maijs
Kuldīga	01.02.1900.	“Latviešu Avīzes”, 1900, 16. febr.
Ventspils	15.07.1903.	“Balss”, 1903, 16. jūl.

Kā redzams, Latvijas rietumu daļā uz Pēterburgas laiku pārgāja vēlāk, jo šeit starpība ar vietējo laiku bija lielāka, piemēram, Liepājā tā sasniedza 37 minūtes, un vietējai varai bija grūtāk izšķirties par pulksteņa grozīšanu. Arī citās valstīs notika pakāpeniska pāreja uz vienotu valsts laiku vai joslas laiku. Piemēram, Nīderlandē 1909. gadā ieviesa Amsterdamas laiku. Francijā 20. gadsimta sākumā laiku skaitīja pēc Parīzes meridiāna, atšķirība ar Griničas laiku bija 9 minūtes un 21 sekunde. Tas radīja neērtības abu valstu savstarpējā satiksmē. 1911. gadā Francija piekāpās un pārgāja uz Griničas laiku. Griničas meridiāns jau agrāk bija starptautiski pieņemts par nulles meridiānu. Vācijā un Austroungārijā šajā periodā bija spēkā Viduseiropas (pirmās joslas) laiks [29], kas bija stundu priekšā Griničas laikam.

Tātad 20. gadsimta sākumā Latvijas teritorijā lietoja Pēterburgas laiku, bet drošības pēc reizēm norādīja arī vietējo laiku. Piemēram, 1914. gada pilnā Saules aptumsuma laika momenti dažos avotos doti gan pēc Pēterburgas, gan pēc vietējā laika. No 1914. gada šis laiks saucams par Petrogradas laiku, jo Pēterburgu pārdēvēja par Petrogradu. Lauku iedzīvotāji vēl tikai nesen bija pieraduši pie jaunās laika skaitīšanas, kad bija klāt kārtējā pulksteņa grozīšana. Pirmā pasaules kara laikā 1915. gada maijā vācu karaspēks sāka ieņemt Kurzemi un Zemgali. Šajā teritorijā pulksteņi bija jāgriež par 1 stundu 1 minūti un 19 sekundēm atpakaļ uz Viduseiropas laiku. “Dzimtenes Vēstnesis” 6. maijā ziņoja no Liepājas: “Vācu plakātos paziņots, ka tiek ieviests vācu kalendārs un Viduseiropas laiks, un ka par krievu kareivju slēpšanu iedzīvotājus sodīs ar nāvi, bet namus, kuros atradīs munīciju, nodedzinās.” [30]

Kara apstākļos bija svarīgi taupīt dažādus kara materiālus, tai skaitā enerģiju apgaismošanai, tāpēc 1916. gadā Vācija un Austroungārija pirmās pasaulē ieviesa vasaras laiku, kas bija par vienu stundu priekšā joslas laikam. Vācijā vasaras laiks 1916. gadā bija spēkā no 1. maija līdz 30. septembrim, 1917. gadā no 16. aprīļa līdz 16. septembrim, 1918. gadā no 15. aprīļa līdz 15. septembrim [31]. Vasaras laiku lietoja arī vācu armijas okupētajās teritorijās. Tā 1916. gadā Kurzemē un daļā Zemgales no 1. maija līdz 30. septembrim bija spēkā vasaras laiks, kad pulkstenis bija

jāgriež stundu uz priekšu attiecībā pret Viduseiropas laiku. Šādu rīkojumu 13. aprīlī izdeva Kurzemes vācu valde [32].

No 1915. gada beigām līdz 1917. gada septembrim frontes līnija bija relatīvi nemainīga, bet 1917. gada septembra sākumā vācu armija ieņēma Rīgu. Vācu okupācijas laikā līdz 1919. gada janvārim Rīgā bija Viduseiropas laiks [1] un attiecīgi vasarās – Viduseiropas vasaras laiks. 1918. gada februāra beigās visu Latvijas teritoriju ieņēma vācu karaspēks, tāpēc jāsecina, ka arī Vidzemē un Latgalē pārgāja uz Viduseiropas laiku un attiecīgi – Viduseiropas vasaras laiku. 1918. gada 16. septembrī Rīgā beidzās vasaras laiks un notika atgriešanās uz ziemas jeb Viduseiropas laiku, pulksteni pagriežot par vienu stundu atpakaļ [33]. Arī 1918. gadā Valkā izdotajā kalendārā minēts, ka “pie mums” ieviests Viduseiropas laiks [34].

Krievijas kontrolētajā pusē Vidzemē un Latgalē līdz 1917. gada 30. jūnijam saglabājās Petrogradas laiks, piemēram, “Kristīgās ģimenes kalendārs 1917. gadam” sastādīts pēc Petrogradas laika. Pēc tam Krievijā vasarās izmantoja vasaras laiku (2. tab.), apkopojums sastādīts, balstoties uz avotiem [35, 36]. No 1918. gada datumi tabulā doti pēc jaunā stila. Domājams, ka arī Vidzemē un Latgalē 1917. gadā no 1. jūlija līdz 28. decembrim bija spēkā Petrogradas vasaras laiks. 1918. gada februāra beigās Vidzemē un Latgalē vācu okupācijas rezultātā pārgāja uz Viduseiropas laiku, pulksteņus pagriežot par 1 stundu 1 minūti un 19 sekundēm atpakaļ. 1919. gada 8. februārī KPFSR Tautas Komisāru Padome izdeva dekrētu par pāreju uz joslas laiku. Tehnisku grūtību un Pilsoņu kara apstākļu dēļ dekrēta ieviešanu atlika līdz 1919. gada 1. jūlijam [37]. Krievijas rietumu daļā ar šo pāreju nekas daudz nemainījās, pulkstenis 1. jūlijā bija jāpagriež atpakaļ par 1 minūti un 19 sekundēm, bet lielākajā daļā Latvijas tad jau bija sava laika skaitīšana.

2. tabula

Laika skaitīšana Krievijā (1917–1919)

Datums	Laiks	Starpība ar pasaules laiku
01.07.1917.	Ieviests vasaras laiks	+ 3 h 1 min 19 s
28.12.1917.	Atcelts vasaras laiks	+ 2 h 1 min 19 s
31.05.1918.	Dubults vasaras laiks	+ 4 h 1 min 19 s
16.09.1918.	Atpakaļ tikai vienu stundu	+ 3 h 1 min 19 s
31.05.1919.	Ieviests vasaras laiks	+ 4 h 1 min 19 s
01.07.1919.	Pāreja uz joslas vasaras laiku	+ 4 h 0 min
16.08.1919.	Atcelts vasaras laiks	+ 3 h 0 min

1919. gada janvārī gandrīz visa Latvijas teritorija, atskaitot Liepājas apkaimi, nonāca boļševiku varā. Rīgā [1] un acīmredzot arī pārējā boļševiku kontrolētajā teritorijā atjaunoja Petrogradas laiku, kam bija pieskaitīta viena stunda (pasaules laiks + 3 stundas 1 minūte 19 sekundes). Pavasarī pulksteņus pagrieza vēl stundu uz priekšu [1], no 31. maija līdz 30. jūnijam Latvijas SPR bija spēkā vasaras laiks. Šajā laikā Latvijas teritorija tika pakāpeniski atbrīvota, līdz jūnija beigās boļševiku rokās palika tikai Latgale. Tā kā Krievijā ar 1. jūliju ieviesa joslas laiku, acīmredzot arī Latgalē Latvijas Padomju valdības teritorijā no 1. jūlija līdz 15. augustam bija spēkā trešās joslas vasaras laiks, kas ir priekšā Griničas laikam par četrām

stundām. Tādā gadījumā no 16. augusta līdz 1920. gada janvārim, kad Latvijas armija atbrīvoja Latgali, te izmantoja trešās joslas laiku, kas ir priekšā Griničas laikam par trim stundām.

1919. gada 13. aprīlī Liepājā Latvijas Pagaidu valdība izdeva paziņojumu par vasaras laika ieviešanu [38]. Par laika joslu tajā nekas nav teikts, bet no konteksta izriet, ka saglabājās Viduseiropas laiks. Autors izskatīja Latvijas Pagaidu valdības rīkojumus par laika posmu no 1818. gada 18. novembra līdz 1920. gada 31. martam. Šis paziņojums ir vienīgais, kas attiecas uz pulksteņa laika skaitīšanu. Tātad vismaz formāli no 13. aprīļa Kurzemē bija spēkā Viduseiropas vasaras laiks. 16. aprīlī vācieši Liepājā veica pret Latvijas Pagaidu valdību vērstu apvērsumu, nodibinot savu valdību ar Andrievu Niedru priekšgalā. Vācijas armijā lietoja Viduseiropas laiku, bet 1919. gadā vasaras laiku neieviesa. Tāpēc, kad 22. maijā Niedras armija atbrīvoja Rīgu no boļševikiem, uz vasaras laiku Rīgā nepārgāja. To apstiprina ziņa laikrakstā “Līdums”, ka Rīgā “Vidus-Eiropas laika paziņošanu ar tvaika sirēnu atjaunos 4. jūnijā. Sirēnas apklusana dos Vidus-Eiropas pusdienas laiku 12 dienā pēc Rīgas politehnikas astronomiskā pulksteņa” [39].

Jūlija sākumā vācu karaspēks atstāja Rīgu, bet 7. jūlijā Rīgā ieradās Latvijas Pagaidu valdība. 19. jūlijā “Baltijas Vēstnesī” publicēta ziņa, ka “sakarā ar agrāk doto rīkojumu par vasaras laika ieviešanu [13. aprīlī – aut. piez.], šis laiks ieviešams Latvijā visur, kur tas līdz šim nebija noticis, sākot ar 20. jūliju” [40]. Pāreja 20. jūlijā notika arī Rīgā un pilsētniekiem bija diezgan negaidīta, jo 22. jūlijā “Latvijas Sargs” raksta, ka sakarā ar pulksteņa pagriešanu daudzi rīdzinieki nokavējuši pēdējo vilcienu no Jūrmalas uz Rīgu [41]. 26. augustā “Valdības Vēstnesī” publicēts paziņojums par laika signāliem, kas tiek doti pēc “tagad Latvijā pieņemtā Rīteiropas pilsoņu laika” jeb Austrumeiropas joslas laika, kas ir par divām stundām priekšā Griničas laikam [42]. Tas nozīmē, ka bez speciāla rīkojuma notikusi pāreja uz Austrumeiropas joslas laiku, kas ir vienāds ar Viduseiropas vasaras laiku. To apstiprina arī fakts, ka periodikā nav atrodams ziņas par vasaras laika atcelšanu 1919. gada rudenī. Nav izslēgts, ka 1919. gada rudenī Bermonta armijas kontrolētajā teritorijā notika vēl kādas pulksteņa laika maiņas, taču autors tās nav pētījis.

Astronoms Leonids Roze raksta, ka no 1920. līdz 1940. gadam Latvijā lietots Austrumeiropas laiks [1]. Tas ir pareizi, bet ar nelielu precizējumu par vasaras laika lietošanu. 1920. gadā no 1. maija līdz 15. oktobrim Latvijā bija spēkā Austrumeiropas vasaras laiks, kas ir priekšā Griničas laikam par trim stundām [43, 44]. Neskaidrāks ir jautājums par vasaras laika lietošanu 1921. un 1922. gadā. Krievijā šajos gados vasaras laiku lietoja. Periodikā ziņas par pāreju uz vasaras laiku un atpakaļ nav atrodamas. Sešos caurskatītajos 1922. un 1923. gada latviešu kalendāros lietots Austrumeiropas joslas laiks bez vasaras laika. Vēl pāris avotos [45, 46] rakstītais kopumā ļauj secināt, ka 1921. un 1922. gadā Latvijā vasaras laiku nelietoja.

1923. gada pavasarī Ministru kabinets noraidīja Finanšu ministrijas priekšlikumu no maija vidus ieviest vasaras laiku: “Tagadējos normālajos apstākļos “vasaras laiks” nav vairs vajadzīgs, bez tam pret to ceļ iebildumus laucinieki, kuriem sakarā ar to rodas dažādi nepatīkami pārsteigumi, sevišķi ar vilcieniem.” [47] Arī Krievijā no 1923. gada vairs nelietoja vasaras laiku. Turpmāk līdz 1940. gadam Latvijā bija spēkā Austrumeiropas joslas laiks. Nobeigumā sniedzam kopsavilkumu par stundu skaitīšanu Latvijas teritorijā.

3. tabula

Stundu skaitīšana vācu, vēlāk Latvijas valdības kontrolētajā teritorijā (1915–1920)

Periods	Laiks	Pasaules laiks +
Līdz 05.1915.	Petrogradas laiks	2 h 1 min 19 s
05.1915.–30.04.1916.	Viduseiropas laiks	1 h
01.05.1916.–30.09.1916.	Viduseiropas vasaras laiks	2 h
01.10.1916.–15.04.1917.	Viduseiropas laiks	1 h
16.04.1917.–16.09.1917.	Viduseiropas vasaras laiks	2 h
17.09.1917.–14.04.1918.	Viduseiropas laiks	1 h
15.04.1918.*–15.09.1918.*	Viduseiropas vasaras laiks	2 h
16.09.1918.*–12.04.1919.	Viduseiropas laiks	1 h
13.04.1919.–19.07.1919.	Viduseiropas vasaras laiks	2 h
20.07.1919.**–30.04.1920.	Austrumeiropas laiks	2 h
01.05.1920.–15.10.1920.	Austrumeiropas vasaras laiks	3 h
No 16.10.1920.***	Austrumeiropas laiks	2 h

* 1918. gadā vācu armija ieņēma visu Latvijas teritoriju, tātad visur bija spēkā Viduseiropas un attiecīgi Viduseiropas vasaras laiks.

** 1919. gada 13. aprīlī vasaras laiku ieviesa tikai Liepājas apkārtnē, ko kontrolēja Latvijas Pagaidu valdība. No 1919. gada 20. jūlija vasaras laiks bija spēkā lielākajā daļā Latvijas teritorijas, atskaitot boļševiku kontrolēto Latgali. Iespējams, ka tad pat vai vēlāk augustā Viduseiropas vasaras laiks tika pārdēvēts par Austrumeiropas laiku.

*** 1920. gada janvārī tika atbrīvota Latgale, kopš tā laika Austrumeiropas laiks bija spēkā visā Latvijas teritorijā.

4. tabula

Stundu skaitīšana Krievijas, vēlāk Latvijas Padomju valdības kontrolētajā teritorijā (1915–1919)*

Periods	Laiks	Pasaules laiks +
Līdz 30.06.1917.	Petrogradas laiks	2 h 1 min 19 s
01.07.1917.–27.12.1917.	Petrogradas vasaras laiks	3 h 1 min 19 s
28.12.1917.–01.1918.	Petrogradas laiks	2 h 1 min 19 s
01.1918.–14.04.1918.	Viduseiropas laiks	1 h
15.04.1918.–15.09.1918.	Viduseiropas vasaras laiks	2 h
16.09.1918.–01.1919.	Viduseiropas laiks	1 h
01.1919.–30.05.1919.	Petrogradas laiks + 1 h	3 h 1 min 19 s
31.05.1919.–30.06.1919.	Petrogradas vasaras laiks + 1 h	4 h 1 min 19 s
01.07.1919.–15.08.1919.	3. joslas vasaras laiks	4 h
16.08.1919.–01.1920.	3. joslas laiks	3 h

* Tabula sastādīta, balstoties uz Krievijā pieņemto laika skaitīšanu, atskaitot 1918. gadu, kad vācu armija ieņēma visu Latvijas teritoriju un bija spēkā Viduseiropas un attiecīgi Viduseiropas vasaras laiks. No 1918. gada datumi tabulā pēc jaunā stila.

VĒRES

1. Roze Leonids. Laika skaitīšana Latvijā. *Zvaigžņotā Debess*, 1978/79, Ziema, 43. lpp.
2. Tildes datorenciklopēdija “Latvijas Vēsture”. Tilde, 1998–2012. Pieejams: <http://www.letonika.lv/groups/?title=Kalend%C4%81ra%20izmai%C5%86as%20Latvijas%20teritorij%C4%81/32385>.
3. *Zinātnes un tehnoloģijas vārdnīca*. Rīga: Norden AB, 2001. 754 lpp.
4. *Zemkopis*, 1910, 5. maijs.
5. *Tēvija*, 1913, 22. okt.
6. *Dzimtenes Vēstnesis*, 1913, 24. dec.
7. *Daugavas Vēstnesis*, 1943, 17. febr.
8. *Baltijas Vēstnesis*, 1919, 9. okt.
9. *Brīvais Strēlnieks*, 1918, 20. febr.
10. *Latvijas Kareivis*, 1933, 14. febr.
11. *Baltijas Ziņas*, 1918, 6. jūl.
12. *Latvju tautas kalendārs 1919. gadam*. Rīga: J. Roze, 1918. 32 lpp.
13. *Baltijas Vēstnesis*, 1919, 30. aug.
14. *Latvijas Sargs*, 1919, 8. okt.
15. *Valdības Vēstnesis*, 1920, 24. marts.
16. *Baltijas Vēstnesis*, 1919, 9. okt.
17. *Latvijas Tautas Padomes septītās sesijas otrās sēdes stenogramma*. 1920, 21. janv.
18. *Valdības Vēstnesis*, 1920, 15. apr.
19. *Valdības Vēstnesis*, 1922, 12. apr.
20. Starptautiskais fiksētais kalendārs. Pieejams: https://en.wikipedia.org/wiki/International_Fixed_Calendar.
21. *Rīgas Ziņas Apvienotas ar Latvijas Vēstnesi*, 1926, 25. sept.
22. *Balss*, 1898, 7. janv.
23. *Baltijas Vēstnesis*, 1898, 25. aug.
24. *Baltijas Vēstnesis*, 1898, 7. sept.
25. *Baltijas Vēstnesis*, 1898, 1. dec.
26. Slaucītājs L. Īss vēsturisks pārskats par Latvijas teritorijā izpildītiem astronomiskiem mērījumu darbiem un novērojumiem, sākot ar XVIII. gs. līdz Latvijas valsts nodibināšanai. *Latvijas Universitātes Astronomiskās observātorijas raksti*, 1932, Nr. 1, 50. lpp.
27. *Baltijas Vēstnesis*, 1898, 29. dec.
28. *Latviešu Avīzes*, 1899, 10. marts.
29. *Avots*, 1911, 16. febr.
30. *Dzimtenes Vēstnesis*, 1915, 6. maijs.
31. Zimmer Y. Sommerzeiten und Hochsommerzeiten in Deutschland bis 1979. *Physikalisch-Technische Bundesanstalt, Arbeitsgruppe Zeitnormale*, 2003.
32. *Dzimtenes Ziņas*, 1916, 19. apr.
33. *Rīgas Latviešu Avīze*, 1918, 14. sept.
34. *Jaunais un vecais kalendārs 1919. gadam*. Valka: J. Rauska, 1918. 48 lpp.
35. Diskusija par vasaras laiku. Pieejams: http://novosti-kosmonavtiki.ru/forum/forum14/topic11677/?PAGEN_1=2.
36. Dokumentu apkopojums par laika skaitīšanu. Pieejams: astro-crimea.ru/sbornik-pozimeneiy-vremeni.doc.
37. Vārdnīcu un enciklopēdiju apkopojums “Akademik”. Pieejams: <http://dic.academic.ru/dic.nsf/ruviki/160111>.
38. *Valdības Vēstnesis*, 1919, 3. sept.
39. *Līdums*, 1919, 4. jūn.
40. *Baltijas Vēstnesis*, 1919, 19. jūl.
41. *Latvijas Sargs*, 1919, 22. jūl.

42. *Valdības Vēstnesis*, 1919, 26. aug.
43. *Valdības Vēstnesis*, 1920, 28. apr.
44. *Strādnieku Avīze*, 1920, 17. okt.
45. *Kultūras Vēstnesis*, 1922, 1. sept.
46. *Sfinkss (Noslēpumu Avots)*, 1927, 1. febr.
47. *Latvijas Vēstnesis*, 1923, 18. maijs.

Summary

This article gives an overview of time counting in the territory of Latvia during the years 1899–1923, when many political changes and corresponding changes in time counting occurred. This topic is very poorly covered by publications, therefore the current article can be useful for those historians who need an exact dating of events. The main information was acquired by review of the periodicals of that time. Gregorian calendar in the territory of Latvia was introduced gradually in years 1915–1919 during the 1st World War and after that. Prior to that, Julian calendar was used, while in the territories occupied by German army Gregorian calendar was in use. The territories governed by Soviet Russia switched to Gregorian calendar in 1918. Nevertheless, a consistent use of Gregorian calendar in the territory of Latvia was established only in 1919. Even after the period from 1920 to 1922 there were some occasions, when Julian calendar was used in local life.

At 1899–1903, cities in the territory of Latvia gradually switched from the mean solar time to Petersburg time, connected to the meridian of Pulkovo observatory in Russia. Central European Time was introduced in 1915, when German army occupied a part of the territory of Latvia. At the rest of the territory, Petersburg time was still in use. Soviet Russia started to use time zones in mid-1919, but then the main part of the territory of Latvia was liberated and governed by independent government that introduced Eastern European Time. During the 1916 to 1920, the daylight saving time was used in the territory of Latvia.

Keywords: *counting of time, Julian calendar, Gregorian calendar, time zones, daylight saving time, Petersburg time.*